

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ  
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРАВА  
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**«ЗАТВЕРДЖУЮ»**

Декан юридичного факультету

д.ю.н. доцент  К.Р.Добкіна

«30» серпня 2022р.



**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**«ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО»**

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 08 «Право»  
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 081 «Право»  
(шифр і назва спеціальності)

2022-2023 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО» для ступеня вищої освіти «бакалавр»

за спеціальністю 081 «Право». Київ: ДУІТ, 2022.

Розробник: А.С. МАРТЮК – к.ю.н., доцент кафедри цивільного та кримінального права.



Робоча програма затверджена на засіданні кафедри ЦИВІЛЬНОГО ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА.

Протокол від «30» серпня 2022 року № I

Завідувач кафедри цивільного та кримінального права  
к.ю.н., доцент

«30» 08 2022 року

  
(підпис)

А.В. Мусієнко

## 1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – <b>5</b>	Галузь знань <b><u>08 Право</u></b> (шифр і назва)	<b>Обов’язкова</b> (Вибіркова)	
Модулів – <b>4</b>	Спеціальність <b><u>081 Право</u></b> (шифр і назва)		
Загальна кількість годин – <b>150</b>		Рік підготовки	
		2-й	2-й
		Семестр	
		4-й	4-й
		Лекції	
		30 год.	12 год.
		Практичні, семінарські	
		26 год.	2 год.
		Самостійна робота	
		94 год.	136 год.
		Вид контролю:	
		екз.	залік
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – <b>4</b> самостійної роботи студента – <b>4</b>	Рівень вищої освіти: <b><u>перший</u></b> <b><u>(бакалаврський)</u></b>		

## 2. Мета та завдання навчальної дисципліни

*Метою викладання* навчальної дисципліни "Природоресурсне право" є формування знань про правове регулювання природоресурсних відносин та основних умінь по застосуванню екологічного законодавства.

*Основними завданнями* вивчення дисципліни " Природоресурсне право " є детальне ознайомлення студентів із предметом, методом, системою та джерелами природоресурсного права, правом власності на екологічні об'єкти, управлінням в галузі природоресурсного права, загальними положеннями права природокористування, правовою охороною екологічних об'єктів, загальними положеннями права землекористування, водокористування, користування надрами, лісами, тваринним світом, атмосферним повітрям, природозаповідним правом, правовою охороною природи в сферах промисловості, транспорту, сільського господарства.

Цей курс додає до вже отриманих студентами знань правової проблематики втілення особливостей права власності на природні ресурси та права природокористування, правового механізму забезпечення екологічної безпеки, правових форм екологічної експертизи, системи органів і функцій управління в галузі екології, економіко-правового механізму та юридичної відповідальності за природоресурсні правопорушення.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

**знати :**

- Проблеми науки природоресурсного права;
- Чинне екологічне законодавство;
- Особливості правового регулювання окремих видів користування екологічними об'єктами;
- Правові форми охорони, захисту та гарантій при здійсненні власниками та користувачами природних об'єктів, їх природоресурсних прав та обов'язків.

**вміти:**

- Застосовувати еколого-правові приписи;

- Узагальнювати практику використання екологічного законодавства з його різновидами та робити відповідні висновки за результатами узагальнення;
- Правильно застосовувати роз'яснення вищих судових та інших органів у процесі застосування норм права.

### **3. Програма навчальної дисципліни**

#### **Модуль 1.**

#### **ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, ДЖЕРЕЛА, МЕТА ТА СПЕЦИФІКА КУРСУ ПРИРОДОРЕСУРСНОГО ПРАВА**

Виникнення правовідносин з використанням природних ресурсів. Роль праці в формуванні та розвитку забезпечувальних правовідносин в галузі природоресурсного права. Структура природно-ресурсних правовідносин та залежність від неї культури суспільства: використання природних ресурсів (земельних, водних, лісових, гірничих, атмосферних, тощо); охорона середовища (довкілля, природні ресурси і ландшафти, природно-заповідний фонд, лікувально-оздоровчі, екологічні системи і комплекси, тощо); охорона життя і здоров'я людини (негативний вплив стихійних сил природи та природних явищ, небезпечний антропогенний вплив). Функції природоресурсного права та екологічної культури в житті суспільства. Особливості природоресурсних правовідносин. Методи природоресурсного права. Об'єкти природоресурсного права. Джерела природоресурсного права. Підзаконні акти. Урядові нормативні та нормативно-правові акти. Галузеві нормативно-правові акти. Поняття природоресурсного права. Мета природоресурсного права.

#### **ТЕМА 2. ПОНЯТТЯ ПРИРОДОРЕСУРСНИХ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ ГРОМАДЯН**

Загальна характеристика принципів природоресурсних прав громадян. Соціально-економічні витоки та політичні фактори розвитку цих прав громадян. Конституційні особливості природоресурсних прав громадян. Місце

природоресурсних прав в комплексі правових категорій. Загально-природні та система природоресурсних прав громадян. Становлення та розвиток природоресурсних прав громадян. Правові можливості вільного перебування і взаємодії людини з навколишнім середовищем. Юридичні засади законодавства України в реалізації природоресурсних прав громадян. Міжнародні гарантії природоресурсних прав людини та їх реалізація в Україні. Аспекти природоресурсних прав громадян (об'єктивне та суб'єктивне право). Еколого-правові норми: уповноважуючі, дозволяючі, регулятивні. природоресурсні права та інтереси громадян, їх розмежування. Види природоресурсних прав громадян України (галузеві, міжгалузеві). Життя, здоров'я та навколишнє середовище і критерії безпеки. Механізм реалізації права на екологічну безпеку. Захисні „гарантії” та їх реалізація шляхом притягнення винних до відповідальності при порушенні природоресурсних прав громадян. Форми захисту природоресурсних прав громадян: нормотворча, управлінська, самоврядна, правоохоронна, природоохоронна, антропоохоронна та судова.

### **ТЕМА 3. ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ**

Власність на природні ресурси її регулювання юридичними нормами. Регулювання правових відносин на землю, надра, води, ліси, рослинний і тваринний світ, об'єкти природно-заповідного фонду. Об'єктивне право власності та суб'єктивне право власності на природні ресурси. Юридичні форми власності на природні ресурси: державна, колективна, приватна, загальнонародна. Об'єкти права власності на природні ресурси. Суб'єкти права власності на природні ресурси.

Спеціальні об'єкти відповідно до форм власності. Припинення права власності на природні ресурси. Форми та методи забезпечення права власності на природні ресурси. Форми охорони права власності на природні ресурси: нормативно-регулятивна, управлінська, судова. Методи захисту права власності на природні ресурси: еколого-правові, економіко-правові, цивільно-правові, адміністративно-правові, кримінально-правові.

## **Змістовий модуль 2.**

### **ТЕМА 4. ПРАВО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

Поняття права природокористування, як системи юридичних норм і засобів, що регулюють відносини щодо ефективного використання, відновлення і охорони природних ресурсів. Об'єктивне та суб'єктивне право природокористування. Засади, які закладені в основу правового регулювання природокористування. Види права природокористування. Структура правовідносин природокористування. Підстави виникнення права природокористування. Суб'єкти права природокористування. Об'єкти права природокористування. Класифікація об'єктів права природокористування. Права природо-користувачів. Обов'язки природо-користувачів.

Особливості орендних правовідносин природокористування. Права та обов'язки суб'єктів орендних правовідносин природокористування. Підстави і умови припинення права природокористування.

### **ТЕМА 5. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**

Поняття правового забезпечення екологічної безпеки. її місце в структурі явищ суспільства. Об'єктивні засади створення системи екологічної безпеки. Побудова системи екологічної безпеки. Визначення форм екологічної безпеки. Інші фактори, як складова частина системи глобальної безпеки. Основні ознаки екологічної безпеки. Екологічна безпека: за територіальними ознаками, за способами забезпечення, за об'єктами охорони. Особливості правовідносин в системі забезпечення екологічної безпеки. Види державно-правових заходів екологічної безпеки. Організаційні заходи екологічної безпеки. Регулятивно-стимулюючі заходи екологічної безпеки. Розпорядчо-виконавчі заходи екологічної безпеки. Забезпечувальні заходи екологічної безпеки. Охоронно-відповідальні заходи екологічної безпеки.

## **ТЕМА 6. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ**

Сутність і призначення, правові відносини та механізм реалізації екологічних експертиз. Мета, предмет, система, об'єкти екологічної експертизи. Принципи ефективного застосування екологічної експертизи. Зміст еколого-експертних правовідносин. Межа застосування екологічної експертизи. Еколого-експертна діяльність та різноманітні аспекти екологічної експертизи. Проблеми трансформації міжнародно-правових норм у національне законодавство про екологічну експертизу. Механізм здійснення в Україні міжнародних екологічних експертиз. Система екологічної експертології. Юридична природа екологічної експертизи. Структура екологічної експертизи. Суб'єкти та об'єкти екологічної експертизи. Еколого-експертна діяльність. Нормативно-правове регулювання екологічної експертизи в системі природоресурсного права. Правові форми екологічної експертизи. Види екологічної експертизи. Правовий статус експерта, який проводить екологічну експертизу. Соціально-правовий механізм здійснення екологічної експертизи. Права і обов'язки учасників екологічної експертизи. Процедура здійснення екологічної експертизи. Юридичне значення висновку екологічної експертизи.

### **Змістовий модуль 3.**

## **ТЕМА 7. ПРАВОВІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ПРИРОДОРЕСУРСНОГО ПРАВА**

Внутрішня організована сукупність структурних елементів - система управління. Процес управління. Ознаки управління в галузі природоресурсного права. Система правових норм, які регулюють суспільні відносини в галузі природоресурсного права. Види управління в галузі природоресурсного права: державне управління, самоврядне управління, громадське управління. Органи управління в галузі екології, як юридично відособлені для забезпечення екологічної безпеки, ефективного використання природних ресурсів і охорони



навколишнього природного середовища. Органи загального державного управління, які поряд з загальними повноваженнями виконують функції і в галузі екології. Органи спеціального державного управління, як органи центральної виконавчої влади, що реалізують функції управління і в галузі екології. Органи громадського управління в галузі екології. Екологічне прогнозування (планування) та його види. Порядок організації екологічної експертизи, стандартизації і нормування в галузі екології. Природоресурсне інформаційне забезпечення. Суб'єкти та об'єкти природоресурсного контролю. Методи природоресурсного контролю. Вирішення спорів та органи розгляду цих спорів в галузі екології. Правові форми кадастрових документів. Організація ресурсовпорядження.

## **ТЕМА 8. ЕКОНОМІЧНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ В ГАЛУЗІ ПРИРОДОРЕСУРСНОГО ПРАВА**

Визначення економіко-правових засобів, які застосовуються в регулюванні еколого-економічних правовідносин. Вимоги до економіко-правового механізму в галузі екології. Розкриття правових норм в системі економіко-правового механізму в галузі екології. Утворення еколого-економічних правовідносин. Джерела формування системи природоресурсного фінансування та мета цього фінансування. Організаційно-правове забезпечення та юридичні гарантії економіко-правового механізму в галузі природоресурсного права. Економіко-правове стимулювання екологічного фінансування. Мета фінансування. Використання коштів. Організаційно-правове Юридичні гарантії економіко-правового механізму в галузі природоресурсного права. Правові форми платежів у галузі екології. Суб'єкти сплати платежів. Форми нормативів плати. Економіко-правове стимулювання екологічної діяльності. Форми його стимулювання.

## **ТЕМА 9. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ГАЛУЗІ ПРИРОДОРЕСУРСНОГО ПРАВА**

Поняття юридичної відповідальності, як особливий стан суспільних природоресурсних правовідносин. Правові форми юридичної відповідальності в галузі екології. Позитивні юридичні дії в галузі використання природних ресурсів. Види позитивної відповідальності в галузі екології. Підстави юридичної відповідальності. Галузі природоресурсних правовідносин. Природоресурсне правопорушення. Склад природо ресурсного правопорушення. Об'єктивні ознаки природоресурсного правопорушення. Види природоресурсних правопорушень. Дисциплінарна відповідальність за природоресурсне правопорушення. Адміністративна відповідальність за природоресурсне правопорушення. Порухення природоресурсних прав громадян. Адміністративно-правові стягнення. Кримінальна відповідальність за природоресурсний злочин. Види діянь у галузі екології відповідно до Кримінального кодексу України. Покарання за природоресурсні злочини. Майнова відповідальність за природоресурсні злочини. Підстави майнової відповідальності. Умови майнової відповідальності. Види майнової відповідальності. Способи (методи) обчислення шкоди, заподіяної природоресурсними правопорушеннями.

## **ТЕМА 10. МІЖНАРОДНЕ ТА МІЖДЕРЖАВНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ПРИРОДОРЕСУРСНІЙ СФЕРІ**

Поняття та правові засади міжнародного співробітництва в природоресурсній сфері. Правові форми міжнародного співробітництва в природоресурсній сфері. Принципи міжнародного співробітництва в природоресурсній сфері та їх закріплення в міжнародно-правових документах. Організаційно-правове забезпечення міжнародного та міждержавного співробітництва під опікою ООН. Неурядові організації в природоресурсній сфері.

#### 4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	всього о	у тому числі			всього о	у тому числі		
		л.	сем.	с.р.		л.	сем.	с.р.
<b>Модуль 1</b>								
1.Предмет, джерела, мета та специфіка курсу Природоресурсне право	14	2	2	10	42	2	-	14
2.Поняття природоресурсних прав та обов'язків громадян	16	4	2	10			-	14
3.Право власності на природні ресурси	18	4	4	10			-	14
Разом	48	10	8	30	44	2	-	42
<b>Модуль 2</b>								
4.Право природокористування	14	2	2	10	30	2	-	14
5.Правове забезпечення екологічної безпеки	16	4	2	10			-	14
6.Правове регулювання здійснення екологічної експертизи	18	4	4	10	17	2	1	14
Разом	48	10	8	30	47	4	1	42
<b>Модуль 3</b>								
7.Правові засади управління в галузі природоресурсного права	12	2	2	8	29	3	-	12
8.Економічно-правовий механізм в галузі природоресурсного права	12	2	2	8			-	14
<b>Модуль 4</b>								

9.Юридична відповідальність в галузі природоресурсного права	12	2	2	8	30	3	1	12
10.Міжнародне та міждержавне співробітництво в природоресурсній сфері	18	4	4	10			-	14
Разом	54	10	10	34	59	6	1	52
Всього годин за курс	150	30	26	94	150	12	2	136

### 5. Теми семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет, джерела, мета та специфіка курсу Природоресурсне право	2
2	Поняття природоресурсних прав та обов'язків громадян	2
3	Право власності на природні ресурси	4
4	Право природокористування	2
5	Правове забезпечення екологічної безпеки	2
6	Правове регулювання здійснення екологічної експертизи	4
7	Правові засади управління в галузі природоресурсного права	2
8	Економічно-правовий механізм в галузі природоресурсного права	2
9	Юридична відповідальність в галузі природоресурсного права	2
10	Міжнародне та міждержавне співробітництво в природоресурсній сфері	4
	Разом	26

### 6. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет, джерела, мета та специфіка курсу Природоресурсне право	10
2	Поняття природоресурсних прав та обов'язків громадян	10
3	Право власності на природні ресурси	10
4	Право природокористування	10
5	Правове забезпечення екологічної безпеки	10
6	Правове регулювання здійснення екологічної експертизи	10

7	Правові засади управління в галузі природоресурсного права	8
8	Економічно-правовий механізм в галузі природоресурсного права	8
9	Юридична відповідальність в галузі природоресурсного права	8
10	Міжнародне та міждержавне співробітництво в природоресурсній сфері	10
	Разом	94

### **7. Методи навчання**

*В аспекті передачі і сприйняття навчальної інформації :*

- словесні (лекція, консультація, пояснення, бесіда);
- наочні (демонстрація);
- практичні (семінарське заняття, задачі, тести, реферати).

*В аспекті керування навчанням :*

- навчальна робота під керівництвом викладача;
- самостійна робота.

*Методи активізації та мотивації навчально-пізнавальної діяльності:*

- роз'яснення мети навчального предмета;
- вимога до вивчення предмета.

*Методи контролю та самоконтролю:*

- усний контроль;
- письмовий контроль;
- самоконтроль.

### **8. Методи контролю**

**Поточний контроль** здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Форми проведення поточного контролю – усне опитування студентів, реферати, вирішення практичних завдань, тестів тощо.

**Проміжний** контроль відбувається у вигляді модульних контрольних робіт.

**Семестровий** контроль відбувається у вигляді заліку.

### **9. Розподіл балів, які отримують студенти**

**Залік**

Поточне тестування та самостійна робота										Сума
Модуль 1			Модуль 2			Модуль 3				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	100
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	

T1, T2 ... T9 – теми.

**Шкала оцінювання: національна та ECTS**

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	<b>A</b>	відмінно	зараховано
82-89	<b>B</b>	добре	
74-81	<b>C</b>		
64-73	<b>D</b>	задовільно	
60-63	<b>E</b>		
35-59	<b>FX</b>	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	<b>F</b>	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

**«Відмінно» - А (90-100 балів)** – виставляється студенту, який глибоко та міцно засвоїв матеріал, відмінно справляється з задачами та питаннями, показує знайомство з фаховою літературою, володіє різносторонніми навичками та прийомами виконання практичних завдань, вміє добре орієнтуватись у виробничих ситуаціях.

**«Добре» - ВС (74-89 балів)** – виставляється студенту, який твердо знає програмний матеріал, правильно застосовує теоретичні знання при рішенні практичних завдань, володіє необхідними навичками та прийомами їх виконання.

**«Задовільно» - DE (64-73 балів)** – виставляється студенту, який має знання тільки основного матеріалу, але не засвоїв його деталей, допускає неточності, неправильне тлумачення окремих елементів завдання та відчуває труднощі при виконанні практичних завдань.

**«Незадовільно» - FX (35-59 балів)** - виставляється студенту, який дає необґрунтовані відповіді на запитання, допускає суттєві помилки у використанні понятійного апарату. Не простежується логічність та послідовність думки. Формулювання хаотичні та не усвідомлені.

**«Незадовільно» - F (1-34 балів)** - виставляється студенту, який не засвоїв зміст дисципліни, вміння та навички не набуті.

## **10. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**



1. Навчально-методичний комплекс дисципліни:
  - Зміст тем семінарських занять з практичними завданнями та тестами;
  - Питання для самостійної підготовки студентів;
  - Перелік питань для підготовки до заліку.
2. Комплект завдань для модульних контрольних робіт.
3. Конспект лекцій.

## **11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА**

1. Природноресурсове право України: навч. посіб./ за ред. Каракаша І. І.- К.: Істина, 2005 р.- 376 с.
2. Аграрне право України: підручник/ за ред. Погрібного О. О.- К.: Істина, 2004 р.- 448 с.
3. Андрейцев В. І. Екологія і закон: еколого-правова відповідальність.- К., 1991 р.
4. Андрейцев В. І. Екологічне право. Курс лекцій: Навч. посібник для юрид. фак. вузів.- К.: Вентурі, 1996 р.- 208 с.
5. Баб'як О. С., Біленчук П. Д., Чирва Ю. О. Екологічне право України: Навчальний посібник.- К.: Атіка, 2000 р.- 216 с.
6. Бердніков Є. С., Бондар Л. О., Каракаш І. І., Короткий Т. Р. Система екологічного законодавства України на сучасному етапі його розвитку// Суспільство. Держава. Право.- Вип. 1: Цивільне право.- Одеса, 2002 р.- С. 60-63.
7. Бондар Л. О. Правові аспекти екологічного нормування негативного впливу на води Чорного моря // Екологічні проблеми Чорного моря. / Одеса: ОЦНТЕІ, 2001. – С. 59 - 66.
8. Бондар Л. О. Правовий режим екологічно забруднених земель // Стан земельних ресурсів в Україні: проблеми та шляхи вирішення. Збірник доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. - К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2001. - С. 166 - 168.
9. Волик М. П. Правове регулювання полювання в Україні.- Одеса, 1997 р.
10. Гвоздик П. О. Правові засади збереження біологічного різноманіття.- К., 1999 р.
11. Гуревський В. К. Право приватної власності громадян України на землі сільськогосподарського призначення.- Одеса, 2000 р.
12. Дмитренко І. А. Екологічне право України.- К., 1999 р.- 300 с.
13. Екологічне право: Особлива частина: Підруч. для студ. юрид. вузів і фак.: Повний акад. курс/ за ред. акад. АПрН В. І. Андрейцева.- К.: Істина, 2001 р.- 544 с.
14. Екологічне право України (особлива частина): Навч. посібник.- Х., 1996 р.
15. Екологічне право України: Підручник для студ. юрид. вищих навч. закладів/ Погрібний О. О. та ін./ за ред. Попова В. К. та Гетьмана А. П.- Х.: Право, 2001 р.- 480 с.
16. Екологічне законодавство України: збірник нормативних актів та судової практики/ за ред. Погрібного О. О.- Х.: Одісей, 2002 р.- 928 с.
17. Земельне законодавство України: Збірник нормативних актів, судової та арбітражної практики: В 2-х кн.-Упорядник Бердніков Є. С.- Одеса: Латстар, 2000 р.
18. Земельне право: Підручник для студ. юрид. спеціальностей вищ. навч.

- закладів/ за ред. Семчика В. І., Кулиничка П. Ф.- К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2001 р.- 424 с.
19. Земельне право України: підручник/ за ред. Погрібного О. О., Каракаша І. І.- К.: Істина, 2003 р.- 448 с.
  20. Ільницька Н. В. Основи екологічного права.- Л., 1997 р.
  21. Каракаш І. І. Про концепцію правового регулювання взаємодії суспільства з природою та систематизація природоохоронного законодавства// Радянське право, 1988 р.- № 11.
  22. Кравченко С. М., Костицький В. В. Правова охорона тваринницького світу.- Л., 1992 р.
  23. Малишева Н. Р. Гармонізація екологічного законодавства в Європі.- К., 1996 р.
  24. Малишко М. І. Екологічне право України: Навчальний посібник.- К.: Видавничий Дім “Юридична книга”, 2001.- 392 с.
  25. Мунтян В. Л. Охорона природи УРСР: Навч. посібн.- К., 1982 р.
  26. Мунтян В. Л. Правова охорона ґрунтів.- К., 1965 р.
  27. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України/ за ред. Медведчука В. В.- К.: Юрінком Інтер, 2004 р.- 656 с.
  28. Носік В. В. Конституційно-правові засади формування ринку землі// Землевпорядний вісник.- 1997 р.- № 1.
  29. Природноресурсовий потенціал сталого розвитку України.- К., 1999 р.
  30. Флора і рослинність Карпатського заповідника.- К., 1985 р.
  31. Екологічне право України: академічний курс. Підручник - К.,2008.
  32. Малишко М.І. Екологічне право України: Навчальний посібник - К., 2001.
  33. Малишко М.І. Екологічна правова система України. Загальна частина.-К., 2005.
  34. Малишко М.І. Екологічно- правовий статус людини і громадянина.-К., 2001.
  35. Чернобыльская катастрофа и права человека. -К., 2003.

### **Нормативно-правові акти**

1. Законодавство України про землю: Земельний кодекс України. Нормативно-правові акти з земельних питань. К, 2002.
2. Экологическое право Украины. Учебник- Х., 2007.
3. Малишко М.І. Правові основи екологічної безпеки та охорони довкілля в Україні. - К., 1999.
4. Андрейцев В.І.. Право екологічної безпеки. -К., 2002.
5. Екологічне законодавство України: Збірник нормативних актів. К.,2001.
6. Державно-правове управління якістю навколишнього середовища. - К.,2001.
7. Малишко М.І. Управління і контроль в екологічній сфері. - К., 2001.
8. Костицький В.В. Екологія перехідного періоду: право, держава, економіка.- К.,2003.
9. Довідник з питань економіки та фінансування природокористування і правоохоронної діяльності.-К., 2000
10. Гавриш С.Б. Кримінально-правова-охорона довкілля в Україні.- К.,2002.
11. Малишко М.І., Михайлов О.О. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення. - К., 2009

12. Судовий захист екологічних прав в Україні. - К., 2001.
13. Дубовик О.Л. Экологическое право.- М., 2005.
14. Мінієвич М.М., Андрусевич Н.І., Будянова Т.О. Європейське право навколишнього середовища.-Львів,2004.
15. Шемшученко Ю.С.Международно-правовая охрана окружающей среды.-К., 1991
16. А.П. Гетьман, Екологічне право. – Харків: "Право" 2013.
17. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21.12.2010 року// Електронний ресурс [Режим доступу]:[www.zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua).
18. Про затвердження Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року: Закон України від 24.05.2012 року// Електронний ресурс [Режим доступу]:[www.zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua).
19. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб./ О.М. Шуміло, В.А. Зуєв, І.В. Бригадир та ін. - К.: Центр навчальної літератури, 2013 –
20. Шевкунова Є. О. Роль міжнародних неурядових організацій у захисті навколишнього природного середовища / Є. О. Шевкунова // *Держава і право. Юридичні і політичні науки.* – К., 2013.
21. Камінська Н.В. Екологічне право: навч. посіб./ Н.В. Камінська, А.І. Камінський і ін. – Вид. 2-ге, доп. і перероб. – К.: Дакор, 2013.
22. Екологічне право: Підручник за ред. Гетьман А.П. – Харків. – 2014 р.- 432с.
23. Екологічне право : навч. посібник / за ред. Т. П. Устименко ; авт. кол. : С. С. Бичкова, І. А. Боровська, О. С. Бурлака та ін. - Київ : Алерта, 2016

### **Допоміжна література**

1. *Антонюк У.В.* Діяльність державних інституцій та гарантія забезпечення екологічних прав в Україні// *Право і суспільство.*
2. *Андрейцев В. І.* Право екологічної безпеки: Навчальний та науково-практичний посібник. - К. - 2002..
3. Абсолютна заповідність: чи це врятує українські заповідники [Текст] // *Екологічний вісник.* – 2014.
4. *Балюк Г.І.* Екологічне право України: Конспект лекцій у схемах (Загальна і Особлива частини): Навч. посібник. - К.: Юрінком Інтер. - 2006.
5. *Балюк Г. І.* Ядерне право України: стан і перспективи розвитку. Правові аспекти радіоекології: Монографія. - К.- 1996.
6. *Балюк Г. І.* Правові аспекти забезпечення ядерної та радіаційної (радіоекологічної) безпеки в Україні: Монографія. - К. - 1997.
7. *Бевзенко В.* Земельні правовідносини як предмет юрисдикції адміністративних судів// *Юридична Україна: Щомісячний правовий часопис.* – 2014. - № 7.
8. *Бобкова А.Г.* Правовое обеспечение рекреационной деятельности. — Донецк. - 2000.
9. *Бусуйок Д.* Види моніторингу земель// *Підприємництво, господарство і право: Щомісячний науково-практичний господарсько-правовий журнал.* – 2012. - №9

10. *Бусуйок Д.* Законодавче та правове регулювання моніторингу земель в Україні// Підприємництво, господарство і право: Щомісячний науково-практичний господарсько-правовий журнал. – 2012. - № 8.
11. *Бусуйок Д.* Шляхи удосконалення законодавчого регулювання грошової оцінки земельних ділянок// Право України. – 2010. - №3.
12. *Бурковський О.П.* Консервація земель як основний аспект відтворення ландшафтного та біологічного різноманіття// Екологічний вісник. – 2014. - № 3.
13. *Васильківський В.* Чи може екологічна криза тривати протягом півстоліття без кризи екологічного права?// Екологічний вісник. – 2012. - №6(75).
14. *Вахула О.М.* Світові тенденції проблем перероблення полімерних відходів// Безпека життєдіяльності: всеукраїнський науково-популярний журнал – 2013. - №6.
15. *Гаврилюк С.* Проблеми заповідників [Текст] / С. Гаврилюк // Екологічний вісник. – 2014. – №4.
16. *Гетьман А. П.* Процесуальні норми и отношения в экологическом праве. — Харьков. - 1994.
17. *Гетьман А.П., Здоровко Л.М.* Регіональний екологічний контроль: теорія правового регулювання: Монографія. - К.: Інститут закордон. передбачень і правової експертизи. - 2004.
18. *Гетьман А.* Доктрина науки екологічного права: генеза теоретичних досліджень еколого-правових проблем у ХХ ст. [Текст] / А. Гетьман // Право України : Юридичний журнал / МінЮст України. – 2014. – №12.
19. *Гетьман В. І.* Абсолютна заповідність і гармонійне співіснування людини з природою [Текст] / В. І. Гетьман // Екологічний вісник. – 2014. – №5.
20. *Гвоздик П.О.* Підзаконні нормативно-правові акти як джерела екологічного права// Бюлетень Міністерства юстиції України: Офіційне видання. – 2012. - №11
21. *Гонций Д., Завальний С.* Особливості відведення земельних ділянок для потреб надрокористування // Землевпорядний вісник. - № 6. – 2015.
22. *Голенко В.Є.* Право на встановлення «зеленого» тарифу як ключова складова господарської компетенції генеруючих підприємств і вітроенергетики// Часопис Київського університету права. -№2. – 2016.
23. *Гребенник Г.* Характеристика використання природно-рекреаційного потенціалу землекористування територій національних природних парків// Землевпорядний вісник. - №5. – 2015.
24. *Грошева В.К.* Вплив екології та державна підтримка щодо репродуктивного здоров'я громадян України// Часопис Київського університету права: Український науково-теоретичний часопис. – 2012. - №4.
25. *Гривнак К.* Про звільнення платників єдиного податку четвертої групи від сплати земельного податку// Землевпорядний вісник. - № 3. – 2015.
26. *Гулак О.В.* До питання правового регулювання забезпечення екологічної безпеки в Україні// Міжнародний науковий журнал. – Вип.8 – 2016. – Електронний ресурс: [Режим доступу]: <http://www.inter-nauka.com>
27. *Даниленко Б.* Створення екологічних коридорів в Україні: земельно-правовий аспект// Вісник Академії правових наук України: Збірник наукових праць. – 2013. - №1.

28. *Джигирей В.С.* Екологія та охорона навколишнього природного середовища. - К.: Знання. – 2000.
29. *Добровольський В.В.* Екологічні знання: Навч. посібник. - К.: ВД «Професіонал». - 2005.
30. *Дубняк С.С.* Водоохоронні зони водних об'єктів: екосистемні підходи до встановлення й упорядкування// Екологічний вісник. – 2012. - № 5 (74).
31. *Євстігнєєва А.С.* Правове забезпечення екологічної безпеки при дослідженні спеціального природокористування в контексті окремих положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС// Часопис Київського університету права. -№2. – 2016.
32. Законодавство України про землю: Земельний кодекс України. Нормативно-правові акти з земельних питань. - К: Юрінком Інтер. - 2001.
33. *Заец Р.В.* Глобальные экологические угрозы – новый контекст видения перспектив развития науки и инновации / Екологічний вісник. – 2014. - № 3.
34. Земельний кодекс України: науково-практичний коментар/ за ред. В.І. Курило. – К: Центр учбової літератури, 2013.
35. *Игнатенкова К.Е.* Защита экологической безопасности и экологических прав личности как объект международной политики// Правовая политика и правовая жизнь: Академический и вузовский юридический научный журнал. – 2012. - №4.
36. *Игнатенко І.В.* Проблеми комплексного освоєння підземного простору: еколого-правовий аспект// Часопис Київського університету права. -№1. – 2016.
37. *Кобець В.* Надрокористування крізь призму порушень законодавства [Текст] / В. Кобець // Охорона праці : наук.-вироб. журн. – 2012. – №7.
38. *Кобецька Н.Р.* Становлення законодавчого регулювання та особливості оренди водних об'єктів/ Н.Р. Кобецька// Науковий вісник державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2013. – Вип.5 – Т.1.
39. *Кобецька Н.Р.* Договори у відносинах користування мисливськими угіддями/ Н.Р. Кобецька// Право і суспільство. – 2014. - № 1-2.
40. *Кобецька Н.Р.* Особливості дозвільної системи у сфері спеціального використання природних ресурсів/ Н.Р. Кобецька// Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. – 2014. – Вип. 24. – Т.3.
41. *Кобецька Н.Р.* Дозвільна система у сфері користування надрами/ Н.Р. Кобецька// Право і суспільство. – 2014. - № 13.
42. *KobetskaNadiia* Permits for the use of natural resources in Ukraine: present regulation, problems and perspectives / Nadiia Kobetska // Evropský politický a právní diskurz. – 2015. – Svazek 2. – 2. vydání. –S. 225-228. <http://eppd13.cz/wp-content/uploads/2015/2015-2-2/36.pdf>
43. *Кобецька Н. Р.* Договірне регулювання надрокористування в Україні [Електронний ресурс] / Н. Р. Кобецька // Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. – № 3. – С. 105–109. – Режим доступу : [http://www.lsej.org.ua/3\\_2015/30.pdf](http://www.lsej.org.ua/3_2015/30.pdf)
44. *Кобецька Н. Р.* Договірне регулювання довгострокового тимчасового користування лісами [Електронний ресурс] / Н. Р. Кобецька // Порівняльно-

- аналітичне право. – 2015. – № 1. – С. 142–145. – Режим доступу : [http://pap.in.ua/1\\_2015/43.pdf](http://pap.in.ua/1_2015/43.pdf)
45. *Костицький В.В.* Екологія перехідного періоду: держава, право, економіка (економіко-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища в Україні). - 2-ге вид. - К: Укр. інф.-прав. Центр. – 2001.
46. *Комарницький В.М.* Правові аспекти участі громадськості в охороні довкілля// Бюлетень Міністерства юстиції України: Офіційне видання. – 2012. - № 11.
47. *Коновалов О.* Земельні правовідносини на залізничному транспорті України// Право України. – 2011. - №1.
48. *Курило В.І.* Адміністративні правочини у сільському господарстві України: сучасна парадигма: Монографія / За заг. ред. В.К. Шкарупи. - К: Магістр - XXI сторіччя. - 2007.
49. *Кравченко С. М., Андрусевич А. О., Бонайн Дж.* Актуальні проблеми міжнародного права охорони навколишнього середовища: Підручник / За ред. проф. С. М. Кравченко. — Львів. - 2002..
50. *Краснова М.* Розвиток наукових підходів щодо договорів в екологічному праві// Право України. – 2010. - № 8.
51. *Лазор О.Я.* Державне управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні: організаційно-правові засади: Монографія. - Львів: Ліга-Прес. - 2003.
52. *Лапечук П.* Майнова складова функціонування фондів з охорони довкілля: ретроспективний огляд// Підприємництво, господарство і право: Щомісячний науково-практичний господарсько-правовий журнал. – 2014. - № 7.
53. *Літвак О. А.* Екологічне оцінювання структури земельних ресурсів регіону [Текст] / О. А. Літвак // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №9.
54. *Малишко М.І.* Екологічне право України: Навч. посібник. - К: Видавничий Дім «Юридична книга». - 2001.
55. *Матвійчук А.О.* Окремі питання захисту цивільно-правовими способами особистого немайного права особи на сприятливе навколишнє середовище// Бюлетень Міністерства юстиції України: Офіційне видання. – 2013. - №10.
56. *Матчук С. В.* Особливості правового режиму земель лісового фонду [Текст] / С. В. Матчук // Юридична наука. – 2015. – №1.
57. *Макаренко О.* Міжнародно-правове забезпечення захисту навколишнього середовища під час збройних конфліктів [Текст] / О. Макаренко // Публічне право : науково-практичний юридичний журнал. – 2015. – №2.
58. *Микієвич М. М., Андрусевич Н. І., Бурякова Т. О.* Європейське право навколишнього середовища. – Львів. - 2004.
59. *Німко О.Б.* Міжнародне співробітництво та адміністративно-правове регулювання атомної енергетики в Україні// Часопис Київського університету права. -№2. – 2016.
60. *Остроумова В.В.* Экологическая паспортизация как составляющая управление устойчивым развитием территорий и акваторий // Екологічний вісник. – 2012. - № 5 (74).

61. *Орендарець, О.* Науково-практичні школи та їх роль у розвитку науки екологічного права України [Текст] / О. Орендарець // Вісник Академії правових наук України : Збірник наукових праць. – 2012. – №3.
62. *Павлов Д. М.* Організаційно - правові засади реформування сектору безпеки та оборони України як умова підвищення ефективності забезпечення природно - техногенної безпеки та цивільного захисту [Текст] / Д. М. Павлов // Юридична наука. – 2015. – №5.
63. *Правдюк А.* Визначення та застосування земельно-правової відповідальності як спеціальний вид юридичної відповідальності// Підприємництво, господарство і право: Щомісячний науково-практичний господарсько-правовий журнал. – 2014. - №7.
64. *Природноресурсове право України:* Навч. посіб. / За ред. І.І. Каракаша. - К: Істина. - 2005.
65. Про проблеми з відумерлою спадщиною// Землевпорядний вісник. - № 7. – 2015.
66. *Розумний М. О.* Властивості доктрин лісового права [Текст] / М. О. Розумний // Держава і право : збірник наукових праць: юридичні науки. Вип. 67. – К. : Інститут Держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2015.
67. *Рудень О.* Генеза формування та розвитку екологічних договірних відносин в праві та законодавстві// Публічне право: Науково-практичний юридичний журнал. – 2014. - № 2.
68. *Рябець К.А.* Адміністративні правовідносини в галузі екології: актуальні проблеми: Монографія / К.А. Рябець; за заг. ред. В.І. Курила. – К. - 2008.
69. *Сакаль О., Третяк Н., Петренко А.* Екологічна мережа України як екологічний каркас сталого землекористування // Землевпорядний вісник . - № 6. – 2015.
70. *Семенов В. Ф.* Конкурентоспроможність зоологічних парків у галузі рекреації і туризму [Текст] / В. Ф. Семенов, А. В. Жупаненко // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №9.
71. *Семчик В.І.* Земельне право України: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / В.І. Семчик, П.Ф. Кулинич, М.В. Шульга. - К: Вид. Дім «Ін Юре». - 2008.
72. *Семчик О.* Проблеми використання земель залізничного транспорту України на умовах сервіту та суперфіцію //Право України. – 2013. - № 6.
73. *Свояк Н.І.* Проблеми поводження з побутовими відходами// Екологічний вісник. – 2012. - № 6(75). – С.14-15
74. *Сілічшов О. С.* Проблема санітарних рубок у заповідниках України [Текст] / О. С. Сілічшов, О. П. Бурковський // Екологічний вісник. – 2014. – №4. – С. 23 - 24.
75. *Степаненко А.В.* Управління природними ресурсами і основні напрями відтворення природного середовища// Екологічний вісник. – 2012. - № 6(75). – С.7-9
76. *Степська О.В., Заверюха М.М.* Ліс як об'єкт правового регулювання в лісовому та земельному законодавстві України// Часопис Київського університету права. -№2. – 2016.

77. *Солов'яненко Н.* Нормативна грошова оцінка земель сільськогосподарського призначення у регулюванні земельних відносин// Землевпорядний вісник. - № 3. – 2015.
78. *Третьяк В., Любунько Ю.* Поняття та сутність природоохоронного землекористування в умовах нових земельних відносин// Землевпорядний вісник. - № 3. – 2015.
79. *Хвесик М.А.* Екологічна криза в Україні: соціально-економічні наслідки та шляхи їх подолання// Економіка України : Науковий журнал. – 2014. - №1.
80. Чи може рада передати земельну ділянку за договором на управління спадщиною// Землевпорядний вісник. - № 7. – 2015.
81. *Шараєвська Т.А.* Поняття та юридичні ознаки надзвичайної екологічної ситуації// Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2012. - № 4.
82. *Шарий Г.* Корупція у земельній сфері: шляхи подолання// Землевпорядний вісник. - № 3. – 2015.
83. *Шершун С.* Правова оцінка проектів виробничих та інших господарських об'єктів, що впливають на стан навколишнього середовища [Текст] / С. Шершун // Право України : Юридичний журнал / МінЮст України. – 2014. – №12.
84. *Швець В.* Контроль та нагляд щодо додержання законів в сфері землекористування [Текст] / В. Швець // Публічне право: науково-практичний юридичний журнал.–2015. – №2.
85. Екологічні, соціальні та економічні наслідки воєнних дій на сході України та шляхи їхнього подолання [Текст] // Екологічний вісник. – 2014. – №4.
86. *Янукович О.* Екологічна політика Європейського Союзу: переймання досвіду Україною// Право України: юридичний журнал. – 2013. - № 1-2.
87. *Kadiyevskyy V. A.* Sistemic vision of ecological and economic interaction of land-use factors in modern agrosphere// Актуальні проблеми економіки. – 2014. - №2.
88. *Csiksova A.* Ecological elements implementation in the tax system [Текст] = Впровадження екологічних елементів у податкову систему / А. Csikosova, К. Culkova, V. Mokrisova // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – №2.
89. *Voiko V. V.* Environmental safety of Ukraine and its regions: the economic dimension [Текст] -Екологічна безпека України та її регіонів: економічний вимір / V. V. Voiko // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – №1.

## 12. Інформаційні ресурси

1. <http://www.pravo.org.ua>
2. <http://www.president.gov.ua>
3. <http://www.zakon.rada.gov.ua>